

1. Co chtějí návštěvníci? Co nejvíc chybí nám, co obci?
2. Co se nám **osvědčilo** a co ne?
3. Jaké **prostory** budeme potřebovat a kdy?
4. Vyhovují jednotlivé prostory cílovým skupinám? Jsou snadno dostupné?
5. Jaké plánované **aktivity** vyžadují vlastní oddělený prostor?
6. Jaké **pomůcky, materiály a jaká technika** bude potřeba? Jaké další vybavení? Jaké budou **nároky na infrastrukturu** (elektrická instalace, voda...)?
7. Jaké podmínky musíme vytvořit pro **realizaci vzdělávacích i dalších aktivit**?
8. Co se nám líbilo v jiných knihovnách?
9. Jaký bude další **rozvoj knihovny**?

PRAKTICKÉ RADY:

- Podívejte se na knihovnu očima uživatelů, ptejte se dětí, dospívajících i dospělých.
- Spolupracujte s místními organizacemi.
- Přizpůsobte se rytmu života v obci.
- Využijte venkovních prostor.

METODICKÉ CENTRUM PRO VÝSTAVBU A REKONSTRUKCE KNIHOVEN

Naším posláním je být k dispozici všem zřizovatelům knihoven a knihovníkům, kteří mají zájem své knihovny vylepšovat, hledat nejenom jejich architektonickou podobu (tedy prostorové uspořádání a vybavení), ale také společně diskutovat možné funkce, které by jejich knihovna mohla plnit ve prospěch obce.

MŮŽEME VÁM NABÍDNOUT:

- rady a tipy, jak využít a zhodnotit prostory v knihovnách,
- informace k financování (vypsání dotační tituly a granty) rekonstrukcí knihoven a obnovy knihovnického mobiliáře,
- kontakty na ověřené výrobce a dodavatele knihovnického nábytku a na architekty, kteří se podíleli na realizaci knihoven,
- odborné semináře na téma architektura knihoven a workshopy,
- metodické materiály k výstavbě a rekonstrukci knihoven,
- příklady dobré praxe.

Případné otázky k jednotlivým realizacím zodpoví Lenka Dostálová (Lenka.Dostalova@mzk.cz). Příručka je dostupná i v online verzi <http://mcvrk.mzk.cz/ke-stazeni>.

Na všech snímcích jsou příklady zdařilých realizací z knihoven v ČR.

Vydala Moravská zemská knihovna v Brně
Kounicova 65a, 601 87 Brno v roce 2023
Fotografie: archiv MZK
Autoři: Mgr. Lenka Dostálová, Ing. arch. Tomáš Hořava
Grafická úprava a sazba: Zuzana Hořavová
Tisk: Tiskárna ABC
© Moravská zemská knihovna Brno 2023

→
**PRACOVNÍ LIST
„JAK NA NOVOU
KNIHOVNU“**

**KNIHOVNU TVOŘÍ
LIDÉ, PROSTOR
A TO „NEVIDITELNÉ“,
ČÍM HO DOBRÝ
KNIHOVNÍK UMÍ
NAPLNIT.**

**POTOM I LIDÉ
CHODÍ DO KNIHOVNY
RÁDI, PROTOŽE
TAM NAJDOU TO,
CO JE ZAJÍMÁ.**

Brožura
pro knihovníky
a zřizovatele

POMŮŽEME vám proměnit knihovnu v místo, kde budou uživatelé rádi trávit volný čas.
PŘINÁŠÍME vám informace, jak na přípravu rekonstrukce knihovny nebo při výstavbě nové.
UJASNÍME knihovníkům i zřizovatelům vlastní představy a zjednoduší komunikaci s architekty.
PŘIBLÍŽÍME zřizovatelům současné pojetí veřejné knihovny a překvapující možnosti, které nabízí.

CO PŘINÁŠÍ KNIHOVNA OBCI aneb NOVÉ MOŽNOSTI

🌐 KNIHOVNA VZDĚLÁVÁ, BAVÍ a spojuje komunitu v obci

Knihovna je veřejný prostor – fyzický i virtuální.
Veřejné knihovny jsou:

- zdrojem informací = místem ke studiu, vzdělávání a k podpoře čtenářství,
- **volnočasovým centrem** = místem pro workshopy, **kreativní dílny**, **dětské hry**, diskuse a kulaté stoly, přednášky, **filmové kluby**, koncerty, místo pro **obecní spolky**, prázdninové příměstské tábory, turistická informační centra, mateřská či nízkoprahová centra atd.,
- **místem k setkávání** = otevřeným a bezpečným prostorem pro všechny, místem společenské komunikace, ke **sdílení, inspiraci a vzniku** nových, zajímavých věcí,
- alternativou ke komerčnímu trávení volného času,
- místem spolupráce = strategický partner obce, komunitní centrum a **prostor s lokální identitou**.

Praha, pobočka Zahradní Město

Statenice

„PLÁNOVAT
PROSTORY
KNIHOVEN
ZNAMENÁ
PŘEDEVŠÍM
PLÁNOVAT
PRO LIDI!“

(A. MACDONALD)

📍 MÍSTO PRO KNIHOVNU si obvykle vybrat nemůžete, ale kdyby

- knihovně je nejlépe v **centru obce**, ale v **relativně klidném prostředí**,
- důležitý je dostatek parkovacích míst pro auta, kola a dostatek volného místa před vchodem do knihovny (předprostor),
- velkým přínosem jsou **venkovní prostory**: terasy, letní čítárny, altánky nebo komunitní zahrady,
- **BEZBARIÉROVÝ PŘÍSTUP** je podmínkou užívání služeb i prostorů,
- menší knihovny někdy sdílejí budovu s jinými místními institucemi, což zvyšuje frekvenci návštěvnosti.

Ostrožská Nová Ves | Kostelní Lhota

PŘEDPROSTOR aneb PŘED VSTUPEM DO KNIHOVNY

PŘEDPROSTOR NENÍ CHODBA, ale venkovní prostor před budovou

- je **uvítacím místem** = propaguje knihovnu, její služby a aktivity,
- navrhuje ho architekt současně s celou knihovnou,
- zřetelné označení budovy nápisem **KNIHOVNA** tvoří grafik spolu s infosystémem a grafickým vizuálem knihovny.

CO ZDE NAJDEME: stojany na jízdní kola, lavičku, venkovní nástěnku knihovny, podle možností budovy i elektronickou nástěnku, výkladec, bibliobox, knihobox.

Vratislavice nad Nisou

KAM S NÍ?
aneb UMÍSTĚNÍ KNIHOVNY V OBCI

Vratislavice nad Nisou

SOUČASNÁ KNIHOVNA je multifunkční budovou

Dojem uživatele z knihovny ovlivňuje mnoho faktorů – exteriéry, interiéry a také lidé, kteří tvoří její program a **atmosféru**.

JAK NA TO:

- celkové výtvarně-prostorové řešení navrhuje architekt (popř. designér) v těsné spolupráci s knihovníky, zřizovatelem a občany/uživateli,
- při volbě barev je důležité zohlednit i **účel** daného prostoru (např. čítárna, „teens“ koutek),
- **zónování**: rušná zóna (vstupní prostory), polotichá zóna (výpůjční pult, volný výběr, koutky pro děti a dospívající) a tichá zóna (studijní místa),
- pro **uživatelskou pohodu i vnímání interiéru** je nezbytné dobře navržené umělé osvětlení včetně vhodného stínění oken (venkovní žaluzie, rolety – snadno ovladatelné a přístupné),
- důležité je akustické řešení (podlahová krytina, akustické panely, podhledy a obklady...),
- jednotný **vizuální styl** knihovny tvoří grafik nebo designér (plakáty, oznámení, označení regálů, označení místností, infosystém, atp.),

Praha, pobočka Vozovna

- **zeleň; rostliny** – při umístění rostlin v knihovně platí pravidlo: méně znamená více,
- **osobitost** prostoru – velmi efektivní je, má-li knihovna něco, s čím se občané identifikují (např. význačný rodák, technická památka v obci, vinařská oblast, folklor).

VSTUPNÍ PROSTOR aneb CHODBA, ZÁDVEŘÍ, HALA

UTVÁŘÍ PRVNÍ DOJEM o knihovně

Návštěvník tu má mít **pocit, že je vítán** a že zde najde to, co hledá, a možná mnohem víc.

- **VSTUP** do knihovny musí být srozumitelně a viditelně označen.

CO ZDE NAJDEME: informační tabule, stojany na prospekty, přehledně rozdělené podle toho, kdo se prezentuje (knihovna, obec, kulturní události apod.), místo na kočárky, věšáky, skříňky na uložení věcí.

Bílovice nad Svítavou

Praha, pobočka Vozovna

ZAMYSLTE SE

- Informace o knihovně máme nyní umístěny:
- Informace o knihovně bychom mohli sdělovat formou:

NABÍZÍ VÍCEÚČELOVÝ VOLNÝ PROSTOR pro setkávání a komunitní akce

je předpokladem pro naplnění lokálně společenské funkce:

- **lidé se tu setkávají** nejen na přednáškách, projekcích, autorských čteních, ale i neformálně a náhodně,
- **bývá členěn regály**, vymezuje místa pro čtení, výběr a prohlížení časopisů, tichý **rozhovor** s knihovníky nebo mezi čtenáři,
- počet míst ke čtení a studiu závisí na velikosti a struktuře obsluhované populace knihovny,
- může sloužit i pro konání výstav (pokud pro ně knihovna nemá vyčleněné zvláštní místo), součástí prostoru mohou být **dekorativní prvky** (třeba s vazbou na danou lokalitu či historii obce: obraz, velkoplošné fotografie aj., které doporučí architekt/designér),
- důležité je dostatečný počet elektrických zásuvek na dobíjení mobilních zařízení, které mohou být **elegantně „schované“** – vestavěné ve stolicích i křeslech,
- častým doplňkem bývá kávovar a někdy i fontánka na pití,
- důležité je vybavení **audiovizuální** technikou (projektor, plátno, reproduktor) a místo pro připojení lektorského stolu.

STUDIUM, ČETBA, SOUSTŘEDĚNÍ

- má být stavebně oddělena (příčkou, skládací stěnou), vhodná je skleněná stěna (akusticky odděluje, prostorově spojuje),
- důležité je **správné rozmístění** studijních stolů se stolním osvětlením, **ergonomické židle** a dostatek zásuvek,
- vhodná jsou i křesla pro ty, kteří sice nestudují, ale chtějí klid a pohodlí.

Domažlice

Praha, pobočka Zahrádní Město

SAMOSTATNÝ A MAXIMÁLNĚ VARIABILNÍ PROSTOR

- má umožnit **nejméně dvě základní uspořádání**: „pracovní“ sezení u stolů (kurzy atd.) a sezení v řadách sedadel (menší přednášky atp.),
- vhodný je (sousedící) sklad nábytku.

VYBAVENÍ: mobilní stoly, **stohovatelné židle**, autonomní pracovní stolky spojené s židlí, magnetické nástěnky, interaktivní tabule, **flipcharty**, audiovizuální technika, místo pro připojení lektorského stolků, **tiskárna**, kopírka.

Inovační a vzdělávací centrum International School of Prague

Praha, pobočka DOK 16 – Sousedská dílna

∞ COWORKING

Sdílený pracovní prostor pro osoby, které dávají přednost před prací z domova (home office) pobytu **ve sdíleném prostoru**. Coworking může zvýšit **návštěvnost a prestiž knihovny**. Coworking poskytuje společenskou atmosféru a **příležitost k navázání kontaktů**. Tento prostor je otevřený širokému spektru aktivit a využití pro jednotlivce i **týmovou práci**:

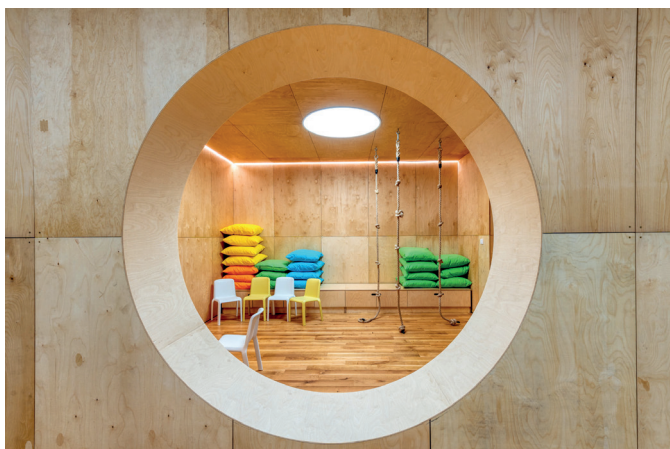
- nabízí různé druhy sezení,
- poskytuje kvalitní připojení k internetu (Wi-Fi, tiskárna, kopírka),
- zahrnuje i **relaxační kout** a minikuchyňku (např. s kávovarem, varnou konvicí atd.).

∞ MAKERSPACE

Makerspace **má charakter dílny**. Poskytuje místo pro rukodělné dovednosti, **sdílení vědomostí** a prostředků pro realizaci zajímavých projektů, které by běžný kutil doma „na koleně“ pravděpodobně sám nedokončil: např. oprava kola, notebooku, modelářství, **práce s 3D tiskem**, programování, **projekty kultury DIY** nebo **Fab lab**.

VYBAVENÍ: pracovní stoly pro práci vestoje, stoličky s nastavitelnou výškou, **závěsný systém na nářadí**, uzamykatelné skříňky (kontejnery) na nástroje atd., dle účelu zaměření místnosti.

PROSTORY PRO DĚTI

Vratislavice nad Nisou

☺ JSOU UMÍSTĚNY SAMOSTATNĚ, nebo vizuálně odděleny regálovou, výstavní či posuvnou stěnou

Děti uvítají **domácí a útulnou atmosféru**, kde si mohou **s kamarády** prohlédnout nové knihy a popovídat si – případně zde mohou počkat na své rodiče místo družiny, napsat si domácí úkoly a udělat si přípravu do školy, někdy i s podporou knihovníků. Osvědčilo se celý prostor pojmut jednotně (např. jako **pohádkové prostředí**, pirátskou loď apod.)

DŮLEŽITÉ PRVKY:

- počet míst ke čtení i hraní závisí na velikosti a struktuře obsluhované populace knihovny,
- školní třídy a jiné skupiny by měly mít místo pro práci ve skupinách,
- dostatek mobiliáře pro různé věkové kategorie dětských uživatelů,
- infosystém v části pro nejmenší je založen spíše na obrázcích a piktogramech,
- materiál pro **zábavné tvoření** lze umístit do boxů pod regály či sedacími prostory,
- místa pro **vystavování dětských kreseb a maleb**, vytváří příjemnou atmosféru a **inspiruje děti** k další tvorbě.

Rychnov nad Kněžnou

VYBAVENÍ: regály čtyřpolicové, max. šestipolicové, různorodé sedací prvky (vaky, hromady polštářů, sedací stupně či „**sedací krajiny**“...), místa pro společné čtení rodičů a dětí (pohovky apod.), prolézací koutky, tunely, **čtenářská „doupata“**, stavebnicové systémy, herní podložka (popř. ohrádka pro nejmenší), **chytrá zeď** (stíratelný nátěr – část stěny, na kterou mohou děti **kreslit, psát, společně tvořit** na velké ploše), edukativní i zábavné hry, magnetické popisovací stěny.

PROSTORY PRO „TEENS“ aneb DOSPÍVAJÍCÍ

PROSTOR MÁ PODOBU ZÁKOUTÍ, „HNÍZDA“, nejlépe jde o samostatnou místnost,

kde mohou dospívající hrát hry, tvořit, povídat si nebo jen tak trávit společný čas.

Prostor **má působit neformálně**, snad i jaksi nehotově, bez označení (dospívající mají rádi **pocit, že si sami našli svůj kout**).

DŮLEŽITÉ PRVKY:

- barevnost by neměla být prvoplánově atraktivní, spíše neutrální či atypická, podněcující aktivitu; regulaci osvětlení je možno do značné míry ponechat na uživatelích,
- vymezte **místo** pro interakci mezi návštěvníky (**pro vzkazy, výtvary** atp.),
- efektivní způsob, jak vybavit tento prostor, je konzultace s cílovou skupinou.

Hodonín

VYBAVENÍ: sedací vaky, herní křesla, houpací sítě, **závěsná křesla**, „náhodně“ shromážděné solitérní kusy nábytku, strategické deskové hry, **stolní fotbal**, kulečnický, **playstation**, virtuální realita atd.

Ostrožská Nová Ves

☒ KAŽDÁ KNIHOVNA BY MĚLA MÍT vyčleněné místo sloužící jako **VÝSTAVNÍ PROSTOR**

- Zde je nutno počítat s místem pro uskladnění nástěnek (stojanů) po dobu, kdy se žádná výstava nekoná,
- výstavní prostor musí mít osvětlení přiměřené účelu.

VYBAVENÍ: snadno **přemístitelné nástěnky**, výstavní stojany, magnetické panely, háčky, **lanka, sítě, mřížky, kolíčky**.

VÝSTAVNÍ PROSTORY aneb VÝSTAVY PŘITAHUJÍ

♥ ATRAKTIVITU KNIHOVNY zvýšují venkovní prostory,

které poskytují další místa pro uživatele a **komunitní aktivity**. Exteriéry mohou být: terasy, atria, dvorky, **letní čítárny, čtenářské altány**, komunitní zahrady, bylinkové zahrady a jejich kombinace – volné, zastřešené, **s pergolou**, kryté plachtou, se závěsnými houpacími křesly atd. Pro všechny venkovní prostory platí, že:

- už v projektu je nutno řešit ochranu fondu (odchod návštěvníků s dokumenty),
- už v projektu je nutno řešit údržbu (sklady zahradního nářadí, přístup pro techniku v době realizace i údržby, shromažďování posekané trávy atp.),
- nutno počítat s náklady na údržbu (**zatravněné plochy** apod.).

Česká Lípa | Praha, pobočka Jezerka

DALŠÍ PROSTORY,

bez nichž to nejde:

- **hygienické zázemí pro návštěvníky:** (WC s přebalovacím pultem, např. nástěnným sklápěcím, včetně dalšího vybavení pro kojence a batolata /nočník, samostatný odpadkový koš na pleny atd./),
- **zázemí pro zaměstnance:** prostor pro práci s fondy (pracovní stoly s PC, odkládací regál, knihovní vozíky atp.), čajová kuchyňka, WC zaměstnanců, šatna, umývárna, pokud možno i sprcha,
- **provozní prostory:** (alespoň jeden malý sklad na nábytek užívaný jen občas atp.), prostory pro úklid,
- **technické zázemí:** vytápění, větrání, chlazení, místo pro hlavní elektrorozvaděče atp.

VÝPŮJČNÍ PULT je jedním z dominantních prvků vybavení:

- velikost je dána počtem pracovních míst u pultu i frekvencí jednání, tj. počtem uživatelů,
- nezbytné jsou odkládací plochy na pracovní ploše a místo pro vozíky na odkládání vrácených dokumentů, včetně odkládacích ploch pro uživatele,
- pozor na nosné kovové konstrukce pultů a jejich možnou nechtěnou interakci (rušení) s RFID signálem čteček.

SEDACÍ NÁBYTEK má být rozmanitý, aby uspokojil různé nároky:

- tradiční židle, **pohodlná křesla a pohovky**; neformální sedací **schody pro komunitní setkávání**, sedací polštáře a vaky, křesla SPUN apod.,
- pokud sedací nábytek pořizujete sami, určitě jej před zakoupením vyzkoušejte, zdali se vám dobře sedí a vstává.

Vratislavice nad Nisou

💡 ZAMYSLETE SE

- Jak máte v současnosti rozčleněný knižní fond?
- Jaké skupiny čtenářů do knihovny chodí?
- Jaká literatura je zajímavá?
- Jak zpřehlednit a lépe uspořádat knihy?
- Jaké tematické koutky by se v knihovně daly vytvořit?

Šlapanice

🏠 MOBILIÁŘ HRAJE ROVNOCENNOU ROLI s obsahem knihovny

Navrhuje ho architekt (popř. designér) v těsné spolupráci s knihovníky.

ZÁKLADNÍ POŽADAVKY: funkčnost, pohodlnost, vzhled, odolnost, snadná údržba, flexibilita a variabilita = knihovny se v čase proměňují a ještě budou...

REGÁLY uchovávají fond, vymezují a člení prostor:

- mohou být stabilní nebo mobilní podle umístění v prostoru; s nastavitelnými policemi,
- dolní police (kromě dětského oddělení) se přestávají užívat, buď je ponechán volný prostor (nohy), nebo se vsazují skříňky,
- kapacita: doporučení a standardy pro výpočet (odhad) kapacity regálů najdete v dokumentu **Doporučení pro výstavbu, rekonstrukci a zařizování knihoven**.

KVALITA KNIHOVNÍHO FONDU

se neodvíjí od jeho velikosti, ale od jeho obsahu, aktuálnosti, různorodosti a promyšleného rozmístění v knihovně,

- standard pro dobrý knižní fond: 2–3 knihy na obyvatele s respektem k typu knihovny,
- knižní fond by měl obsahovat i dokumenty v **jazycích menšin** žijících v obci, **e-knihy a audioknihy**,
- důležitá je pravidelná aktualizace a vyřazování knižního fondu,
- nepotřebné knihy a časopisy k rozebrání je efektivní umístit do **knižnabudky** v obci (např. u autobusové zastávky, poblíž samoobsluhy, zdravotního střediska, restaurace).